

ÁGOSTON Hugó

Bukarest mint provincia

Márciusnegyediken az idén is, mint kerekén két tucat évvel ezelőtt, a fővárosban megmozdult a föld. Az íróasztalomnál ültem, mint akkor is. A mostani ártalmatlan rengés a villámfény élességével előhívta az 1977-es szerencsétlenség képeit. Az összeomló könyvespolcot, a lengő csillárt, a dübörgő zajt, ölembe kapott másfél éves kisfiam tőprengő, csodálkozó tekintetét. Akkor éjszakára nem mertünk a megroggyant tömbházban maradni, de alattunk lakó idős szomszéd házaspár, Papacosteák rokonainál húzódtunk meg egy kertes házban. Bukarestben azonban nagyon sokan elpusztultak akkor, szinte mindenkinek megvan a rokon, barát vagy ismerős halottja. Az anyém, a miénk Dankanis Ádám, rovatvezetőm *A Hétnél*, aki a Popa Rusu utcában veszett oda kisiskolás fiával.

Hét esztendővel annak előtte, Bukarestbe jövetem évében egy másik természeti csapás búcsúztatott Marosvásárhelytől és Szászrégentől, a Maros 1970-es áradása. Ekkortól egy olyan kép maradt meg emlékezetemben, amelyet magam nem is láttam, csak a leírások alapján képzeltem el, később megálmodtam, s immár a tény kétségvonhatatlanságával él bennem: a víz egybeolvad a látóhatárral, de a fősodor azért látszik – állattemek, úszó bútorok jelzik; úszik egy háztető is, rajta meztelen idős férfi kiabálja: tűz van! tűz van!

Az árvíz után öröm ért. Bukarestből megkaptam a frissen megalapítandó lap főszerkesztőjétől a „meghívót”: legyek szerkesztője *A Hétnék*. Vészhelyen találkoztam Ádámval, kávé mellett lelkesen elbeszélgetünk a lapalapításról, elkezdjük tervezni a tudományos rovatot. Még abban az évben, 1970-es október 23-án megjelent *A Hét* első száma.

Huszonkilenc év múlva, 1999. október 25-én beütött a saját, különbejárati katasztrófám. Az ország legnagyobb példányszámú napilapjának első oldalán a következő címet olvashatták az egész országban: *Amintirile negre ale Revoluției din Ungaria 1956/ Hugo Agoston, redactor-șef adj. al noului cotidian Kronika din Cluj – denunțat ca turnător al Securității (Az 1956-os magyarországi forradalom fekete emlékei/ Ágoston Hugó, a Kronika című új kolozsvári napilap főszerkesztő-bélyegese leplezték a Szekuritáté besúgójaként)*. A vád pörörcsapásként hatott rám. A cikkben leírt képtelenségek ellenére – a szerző nyilván ott sem volt azon az összejövetelen, ahol engem a gyanúsítás ért, olyan dolgokat kapcsol össze, amelyeknek semmi közük nem volt egymáshoz, bár külön-külön valóságos tünhetnek (íme, az igazi szekus módszer!) – és néhány, a vártnál azért kevesebb baráti vigasztaló és biztató szó ellenére egyáltalán nem voltam nyugodt.

Emlékeim bizonytalansága miatt nem voltam nyugodt. Amit az akkor történelekről fel tudtam idézni, elég volt ugyan a gyanakvó lelkiismeretvizsgálathoz, ahhoz azonban, hogy elfogadjam és elviseljem a vádat – kevés. Különösen zavart az összefüggés 1956-tal és *A Hétnel*. A cikkben ugyanis az jelent meg, hogy én 1956-ban (tizenkét évesen) árultam be áldozatomat, és ennek köszönhetően lettem *A Hét* alapító tagja.

Lelkiismeretemet említettem. Azért írom most ezt a vallomást. Megpróbálom önkímélet nélkül szemügyre venni, mi történt akkor, még egy szomorú adalékként a volt politikai rendőrség megfélemlítő gépezetének működéséhez. Két dolog előre kell bocsátanom. Először is, természetesen soha senkit nem súgtam be, tudatosan soha nem közöltem senkire nézve káros információkat, nemhogy fizetség fejében, de még véletlenül sem írtam le életemben senkiről egyetlen sor „jelentést” sem, és emlékeztem szerint erre kötelezettséget sem vállaltam. Mindez azonban – és ez a második dolog – nem azt jelenti, hogy az alábbiakat mentegetőzésnek vagy magyarázkodásnak szánom. Különben is, qui s'excuse s'accuse, ugye. Következzenek a tények.

Részletek egy interjúból

– Aznap délelőtt telefonon értesített az RMDSZ titkárnője, hogy én is bívatalos vagyok az '56-osok megemlékezésére. Amikor már ott ültem a teremben, mondtam, hogy itt valami tévedés lebet, én nem vagyok '56-os! Egy (...) tanár, akinek nem jegyeztem meg a nevét, azt mondta, hogy átneveztem a dossziémat, és az én belyem igeis köztük van. És akkor elkezdtem mesélni...

- Egészen pontosan mit?
- Azt, hogy 1970-ben rendszerellenes propagandáért a 166-os cikkely értelmében letartóztattak. Ötödmagammal fűzetlap nagyságú papírra kézzel írott röpcédulákat ragasztgattam Régen főterén. Az összeesküvők között voltak románok is, németek is. (...)
- Mit tartalmazott a röpirat?
- Szinte ugyanazt, mint a Temesvári Kiáltvány. Csak bennünk ez szinte húsz évvel korábban fogalmazódott meg.
- Miként bukkott le?
- A városban megindult a nyomozás. Mivel semmi eredményre nem vezetett, megkezdtek a grafológiai vizsgálatokat. Munkabelyemre, buszon, vonaton mindenkit tettek oda írni. Munkabelyemre, az IRUM-boz is ellátogattak, de mind a két alkalommal megúsztam. Beteleszabadságot vettem ki, így elkerültem a szeku figyelmét. Közben az estibe is eljöttem, de onnan is sikerült lelépnem. Telt-múlt az idő, én meg egyre jobban gyakoroltam a balkezes írást. Júliusban ismét ellátogattam a megbízott szekus a liceumba. Órára éppen Ágoston Hugó jött be, aki felírt néhány, a röpcédulán megjelenő szót a táblára. Az egyik kivételével felismerhetetlenül le is másoltam. Amikor kilépett az osztályból, a lépcsőkön megállítottam, és azt mondtam: „Hugó, ezek engem keresnek, add vissza kérlek a papírt, egy szót ki kell javítsak!” Most is előttem van, amint előbb lenézett, majd felnézett, és balkan azt válaszolta, hogy nem lehet.

– Hol van itt a besúgás?

– Nem mondom, hogy ő sügött be, de ha akkor egy kicsit is segít, nem kerülök börtönbe. Különbönb nagyon jól tudtam, hogy milyen következményekkel járhat ez az egész, és végül is magamnak köszönhettem azt a bárom évet.

– Az öttük közül csak ön bukkott le?

– Augusztus 20-án engem vittek be a szekura, és én mindent magamra vállaltam. Az ügyész 15 évet kért, de a katonai bíróság csak báromra ítél.

– Miért éppen most, a *Kronika* indulása előtt került terítékre ez az ügy?

– Nebogy azt higgye valaki, hogy én húsz évig azért vártam a fordulatot, hogy most odamondják Ágoston Hugónak. '90 után az RMDSZ szervezésével voltam elfoglalva, engem nem érdekelt a bosszúállás. (...) Különbönb, ha tudom, hogy az elmesélt történetet bizo-

NEVTELEN TARSASAG

nyos román újságírók a Kronikaellen használják fel, el sem mondom. Nekem nem hiányzik, hogy egy lap vagy a magyarság, vagy akár Ágoston Hugó ellen egy közismerten magyarellenés riportert valamit is írjon. (...)

- Végül, a szíve mélyén mit gondol, Ágoston Hugó besúgó volt?
- Ha besúgóként ismertem volna, nem fordulok hozzá oly bizalmasan. De mi jóban voltunk, kicsi volt közöttünk a korkülönbség, együtt szórakoztunk, együtt buliztunk, a lakásunkon is járt, pertuban vltunk... Még mit mondjak? Ha találkozunk, egészen biztosan nem esek neki, nem köpöm szembe. Viszont azt ki szeretném hangsúlyozni, hogy még voltak olyan barátaim, akik „félreléptek”, és szabaduláson után azt mondták, bocs, tévedtem.

Az interjút volt esti liceumos tanítványommal a *Kronika* tudósítója készítette, s a távmásolón 1999. október 26-án átküldött példánya van a birtokomban. (*A Kronika* 1999. október 30-ától jelenik meg rendszeresen.)

A félelem ára

A szöveg többszöri elolvasása után gyötrő önelemzésbe fogtam, megpróbáltam emlékezetem mélyéről előszedni a képeket. Képeket mondom, mert „szövegeket”, tartalmakat alig sikerült felidézmem. Az ügy előzményeiből akkor semmit sem tudtam, fogalmam sem volt arról, hogy a tanítványom mit tett, miért nyomoztak utána, s nagyon remélem, ő sem úgy emlékszik, hogy titkát megosztotta volna velem. Ezzel szemben meg voltam győződve róla, hogy engem figyelnek, hogy „valami baj van velem”, azért késik *A Héth*hez való áthelyezési kérelmem jóváhagyása.

Késo este volt, az utolsó órára készültem bemenni az esti liceum végzős magyar osztályába (különbönb tanítottam nappali és esti tagozaton, reál és humán osztályban, magyarul és románul), amikor az igazgató kíséretében megjelent a tanáriban egy férfi; nem emlékszem, hogy mutatkozott be, mint ahogy nem emlékszem a termetére, az arcára, a hangjára sem. Azt mondták, az „ellenőrző dolgozat”, amit meg kell írnom, rövid,

utána hazamehetnek a diákok. Szinte megkönnyebbültem: ez nem lesz nehéz próba, én nem lehetek „sáros”, a diákjaim sem lehetnek azok, jön, aminek jönnie kell. A többi ügy történet, ahogy volt tanítványom az interjúban elmondta. A leírása alapján a képet többször megálmodtam, most is élesen látom. Igaz: nem tudtam azt mondani, hogy előkeresem a többi közül a dolgozatát, s odaadom, hogy javítson benne. Megütött a veszőfémes illata: meg voltam győződve, hogy ellenem felépített provokációról van szó, hisz magamat tartottam üldözöttnek. Nem néztem körül, paranoiámban úgys „tudtam”, hogy figyelnek.

Vajon hány huszonhat éves vidéki magyar fizikatanár adta volna viszsza olyan körülmények között azt az „ellenőrző dolgozatot”? Bizonyára többben. Túl a félelmen, mihez kellett nagyobb jellemző: a visszaadásához, vagy annak visszautasításához? Most már látom, hogy tévedtem a helyzet megítélésében. Bocsánat. Bocsánat.

Égy utólag az sem mentő körülmény, hogy az iskolaigazgató szigorú tekintetétől kisérvé az illető nekem is „íráspróbat” diktált. Az egész „kapcsolatunk” nem tarthatott többet kétszer tíz percnél. Ha nem voltak más információi, szálai, nyomravezetői (amit azért kételek, mint ahogy az is fűrcsa, hogy a bűntársaknak nem jártak utána), akkor ez a vidéki szekus akkor este rendkívül hatékony volt. Jóval hatékonyabb, mint azok, akik Bukarestben 1987 körül kétszer vagy háromszor is eljöttek a lakásomra, s megpróbáltak beszervezni. (Természetesen visszautasítottam őket, le- rázásuk nem is ment olyan könnyen; de ezt már megírtam.)

Egy kérdés azonban óhatatlanul felmerül: hogyan tudtam „együtt élni” hitvány nem-tettemmel? Elsősorban úgy, hogy nem ismertem az ügy jellemzőit. Csakhamar eljöhettek Régenből, s Bukarestben az életem teljesen megváltozott. Amikor jóval később megtudtam, mi történt a tanítványommal, akkor sem kapcsoltam össze azt bizonytalan emlékeimmel. Nyilvánvalóan hatott a kognitív diszonzanciának nevezett lelki jelenség is: „az egyén ismeretei és viselkedése közötti diszonzancia feszültséget kelt, amelyet vagy cselekvése, vagy véleménye megváltoztatásával próbál csökkenteni. Ha a cselekvésen nem tud változtatni, véleménye fog kényszerűen cselekvéséhez idomulni”. (Pszichológiai értelmező szótár) Mindenesetre, ha teljesen a bűn tudatával éltem volna, későbbi pályafutásomon nem teszem azt, amit tettem – jót és rosszat –, nem „áru- latom volna egy gyékényen” annyira jó baráttal a volt rendszernek nem tetsző gondolatokat. Nem azt és nem úgy írtam volna, amit és ahogy írtam. Ha az emberük lettem volna, talán nem akartak volna utána beszervezni, talán nem akartak volna kirúgni a laptól, amiért – mi tagadás, italoosan – a „magyar himnusz” énekeltem negyedmagammal az utcán (akkor a fő- szerkesztőm mentett meg, azzal a zseniális megjegyzéssel, hogy egy buka- resti rendőr nem ismerheti a magyar himnusz; mellesleg nem is a himnusz volt, hanem a „Kossuth Lajos azt tüzente”); és főleg kvázi-politikai okok – családom Budapestre költözése – miatt 1989-ben nem rúgtak volna ki *A Héttől* (másokkal hasonló esetekben ezt nem tették meg).

Végül is hogyan tudott annyira hatékony lenni ez a gépezet? Elsősorban megfélemlítéssel, kíméletlen akcióival. De azzal is, amit H.-R. Patapievici világít meg cikksorozatában a 22. hasábjain: (*A Szekuritáté*) „egy gyakorlatilag hermetikusan zárt társadalomban, a mindentudás trükkjének felhasználásával megbénítva az embereket, elejét vehette bármilyen ellenállásnak vagy függetlenség megnyilvánulásnak”. A politikai rendőrség tehát a „mindentudás trükkjének” és a megfélemlítés terrorijának felhasználásával érte el a célját. Lásd fennebb. Tulajdonképpen pokoli átverésről van szó, amellyel megfizették a félelem és a hiszékenységet. Persze, voltak olyanok is, köztük értelmiségiek, akik érvenye sülési vagy anyagi érdekből működtek együtt. Az ilyeneknek nem tudnánk megbocsátani, kivéve, ha ellenem tették (kíváncsi vagyok „szereplésükre” a dossziémban, mint ahogy most már arra is, hogy Régenben kik voltak „rám állítva”).

Külön kellene elemezni azokat a „sajátosságokat”, amelyek a román politikai rendőrség diszkrét báját meghatározták. Ezek egyike nyilván a romániai magyarokkal való bánásmód. Gyanítom, hogy nem pozitív diszkriminációban részesülünk. És gyanítom, hogy mind a mai napig megkülönböztetett figyelemnek örvendünk.

Ámde – és most mindnyájunkra, román és magyar értelmiségiekre gondolok – ma már megszenvedett tudással tudjuk, hogy senki sem mindentudó. És már nem félünk. Bár...

1944. Szászgedyes (Szbeben megye); *Kronika*, Kolozsvár, vezető szerkesztő, *A Hét*, Bukarest, főmunkatárs, *Bukaresti élet, képek*, Nagyvárad, 2000.

Előfizetés

A *Provinciára* előfizetni a *Kronika* kézbesítőinél, a *Kronika* képviselőin, postai úton és a szerkesztőségben lehet (3400 Cluj-Napoca/Kobzsvár, Tebei u. 21., tel.: +40-64-420490). Az előfizetési díj 1 hónapra 5000 lej, 3 hónapra 13 000 lej. Postai előfizetés esetén az előfizetési díjat a következő címre kell elküldeni: **Fundatia CRDE – Revista Provincia**, cont nr. 264100078588, Banca ABN AMRO BANK (Románia), Sucursala Cluj (3400 Cluj-Napoca, Calea Dorobanților nr. 70). Külföldi előfizetés esetében az előfizetési díj 6 USD/3 hónap, amit a következő bankszámlára lehet befizetni: **Fundatia CRDE**, cont nr. 264100078588 USD, Banca ABN AMRO BANK (Románia), Sucursala Cluj (3400 Cluj-Napoca, Calea Dorobanților nr. 70, SWIFT KÓD ABNAR0BU).

PROVINCIA, magyar nyelvű kiadás, megjelenik a hónap első munkanapján

KIADÓ: Etnokulturális Kisebbségek Forrásközpontja

SZERKESZTOBIZOTTSÁG: Ágoston Hugó, Bakk Miklós, Mircea Boari, Al. Cistelean (felelős szerkesztő), Marius Cosmeanu, Caius Dobrescu, Sabina Fati, Marius Lazar, Molnár Gusztáv (felelős szerkesztő), Ovidiu Pecican, Traian Stef, Szokoly Elek, Daniel Vighi; LAPSZERKESZTO: Hadházy Zsuzsa; ADMINISZTRÁCIÓ: Ádám Gábor; MUVÉSZETI SZERKESZTO: Antik Sándor; TÖRDELOSZERKESZTO: Szabó Gyula; KORREKTOR: Benedek Sándor. ISSN: 1582-3954

Cím: 3400 Kolozsvár, Tebei u. 21.; tel.: 064-420-490, fax: 064-420-470; e-mail: provincia@edrc.osf.ro; web: www.provincia.ro

A Provincia bármely részének másolásával és a lapterjesztésével kapcsolatos minden jog fenntartva. Tilos a lap elektronikus tárolása, feldolgozása és értékesítése a kiadó írásos hozzájárulása nélkül. Az első évfolyam a *Kronika* (magyar nyelvű kiadás) és a *Ziua de Ardeal* (román nyelvű kiadás) napilapok havi mellékleteként jelent meg.